

Universitat de les
Illes Balears

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

L'abandó i el fracàs escolar en l'ètnia gitana. Proposta per a la millora educativa dels alumnes romanís de l'illa d'Eivissa.

Azahara Moreno Pomares

Grau de Educació Primària

Any acadèmic 2019-2020

DNI de l'alumne: 47430877R
Treball tutelat per Catalina Cardona Costa
Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de
l'Educació

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☐	☐

Paraules clau del treball:

Població romaní, educació, societat, multiculturalitat, minoria gitana, abandó escolar primerenc, alumnes, inclusió.

ÍNDIX

1.	INTRODUCCIÓ	2
2.	JUSTIFICACIÓ	3
3.	OBJECTIUS.....	4
4.	METODOLOGIA DEL TREBALL.....	4
5.	MARC TEÒRIC.....	5
5.1.	OBJECTIUS CONTRA L'ABANDÓ ESCOLAR.....	8
5.2.	INDICACORS D'ABANDÓ ESCOLAR.....	10
6.	ESTAT DE LA QUESTIÓ	11
6.1.	L'ABANDÓ ESCOLAR EN ESPANYA	11
6.2.	LA MINORIA GITANA I L'EDUCACIÓ	14
6.3.	OBSTACLES QUE TROBA L'ALUMNAT GITANO EN LA SEVA CARRERA ESCOLAR.....	17
6.4.	EL POBLE ROMANÍ I L'ABANDÓ ESCOLAR	22
6.4.1.	<i>PRINCIPALS CAUSES DE L'ABANDÓ ESCOLAR ENTRE ELS JOVES ROMANIS</i> 24	
7.	PROPOSTA D'INTERVENCIÓ PER A LA MILLORA EDUCATIVA DELS ALUMNES ROMANIS A L'ILLA D'EIVISSA	26
7.1.	OBJECTIUS DEL PLA D'INTERVENCIÓ	27
7.2.	METODOLOGIA	29
7.3.	TEMPORALITZACIÓ.....	31
7.4.	CONTINGUTS.....	31
7.5.	DESENVOLUPAMENT DE LES SESIONS I DISSENY D'ACTIVITATS.....	32
7.6.	AVALUACIÓ	46
7.6.1.	<i>AVALUACIÓ DE L'APRENENTATGE DELS ALUMNES</i>	46
7.6.2.	<i>AVALUACIÓ DE LA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ</i>	46
8.	REFLEXIONS FINALS.....	46
9.	REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	48
10.	ANNEXOS	49

1. INTRODUCCIÓ

Des de l'inici de les nostres vides estem immersos en un procés de desenvolupament progressiu impulsat pels estímuls i les transmissions culturals que ens donen els iguals que ens envolten. Aquest procés de desenvolupament en el mitjà en què vivim està marcat definitivament per la formació de cadascun de nosaltres.

Per a que una societat sigui equilibrada, els ciutadans haurem de formar-nos en les primeres edats. Aquesta capacitació està determinada, en la nostra societat, en primera instància per la família i després per les institucions escolars a les quals assisteixen els individus; més endavant el grup social al qual pertany cadascun de nosaltres, serà molt important.

Un dels majors obstacles per a que es doni la consecució de les capacitacions en els nostres ciutadans és l'abandó escolar. El percentatge de joves que abandonen els seus estudis sense ni tan sols acabar l'escola primària està augmentant, la qual cosa fa que l'administració i les institucions socials considerin buscar solucions per a alleujar aquest assumpte.

El fracàs escolar té causes molt diverses i, per tant, la seva prevenció i reducció requereix que les administracions educatives actuïn en diferents camps i immediatament, segons el declarat pel Ministeri d'Educació, en un dels seus estudis realitzats en 2008.

Aquest treball procura estudiar el present tema abordat, ja que suposa un gran tema de debat en la nostra actualitat, centrant-se en una minoria molt notable al nostre país, la minoria gitana. A més, pretenc reflectir l'enfocament adequat d'un pla d'intervenció que pugui contribuir a la reducció del fenomen estudiat. És de gran importància detectar els factors que influeixen i inciten a que es doni aquest fracàs escolar, perquè d'aquesta manera podrem crear un pla d'intervenció més significatiu per a lluitar contra aquests factors i poder adaptar els mitjans i les intervencions al treball amb aquests col·lectius, acceptant la pròpia manera de ser de les persones i coneixent que els processos de capacitació no donen resposta a un sol sistema, si no que hi ha moltes intervencions per a realitzar una formació completa i útil, això és, un dels objectius de l'educació.

Amb el present treball pretenc obrir camins cap a intervencions més creatives i eficaces que s'adaptin millor a la forma de vida del poble gitano, així com a la seva pròpia cultura i que permetin enriquir el seu futur amb una formació àmplia i diversa.

2. JUSTIFICACIÓ

Entre els temes que més m'agraden a l'hora de fer una tasca estan els desafiaments difícils i aquells que requereixen una nova comprensió del problema. No podem abordar els problemes amb les mateixes solucions en tot moment. Crec que això ha succeït en el tema del fracàs a l'escola, especialment el que es dona al poble romaní.

Aquesta primera hipòtesi tan personal i simple va anar prenent forma en llegir noves possibilitats, dades i altres informacions.

Aquest treball troba la seva justificació en un fet tan important, com és la necessitat de trobar altres maneres de combatre el fracàs escolar; és de vital importància establir uns factors, en aquest cas dades i fets que han succeït en el temps per a, a través del coneixement d'aquests, crear uns mecanismes d'intervenció més suggestius i que influeixin en el subjecte amb més eficàcia, creant en ell una consciència sobre la necessitat de la formació per a la vida.

El fet que el sistema educatiu no sols brindi capacitació (especialment quan parlem d'aquesta minoria) i que el fracàs escolar en les activitats acadèmiques pot resultar en l'abandó escolar, juntament amb uns altres conseqüències que discutirem en les següents pàgines, em van portar a considerar aquest treball des d'una perspectiva primer teòrica i després pràctica.

Em vaig centrar en aquesta ètnia, en aquest col·lectiu, perquè és un dels quals més pateix aquest fet, per ser realitzat per una dona pertanyent a aquest grup i, d'aquesta manera, viure la realitat molt de prop, per ser un poble amb una personalitat especial i perquè després d'analitzar documents he arribat a la conclusió que és necessari crear solucions més creatives i adaptades dins d'aquest camp, diferents a les que s'han donat al llarg dels anys.

Pels diferents motius exposats en aquest punt, el treball realitzat, té com a objectiu acostar al lector la situació del fracàs escolar a Espanya, concretament el fracàs escolar en la minoria gitana, ja que és un tema latent en la societat actual, així com proporcionar propostes d'intervenció per a la seva reducció i deterioració des d'altres punts de vista, a través d'aplicacions socials i estructurals que parteixin de l'individu en el qual es dona aquest fracàs, de les persones que l'han viscut i poden proporcionar dades per a trobar solucions més eficaces i positives.

3. OBJECTIUS

Els objectius que pretenc aconseguir amb aquest projecte de fi de carrera són els que exposo a continuació:

- Objectiu general:
  - Analitzar la implicació en l'educació per part de la comunitat romaní.
  - Crear un pla de millora per donar resposta a aquesta abandonament de l'educació.

- Objectius específics:
  - Definir l'índex de fracàs escolar a Espanya.
  - Analitzar la relació entre els gitanos i l'educació en l'actualitat per a definir les causes d'aquest fracàs.
  - Projectar estratègies personalitzades, específiques per als romanís que es combinin gradualment amb el sistema de formació que domina a tota la societat, perquè la integració en el món educatiu sigui plena i satisfactòria respecte als membres d'aquest grup.

4. METODOLOGIA DEL TREBALL

En aquest treball s'ha realitzat una revisió bibliogràfica, durant un període de temps des de desembre de 2019 fins a maig de 2020, de les principals fonts i bases de dades que tracta un tema tan inquietant en els nostres dies com és el del fracàs escolar, concretament en la minoria gitana. S'han acceptat articles i documents rellevants publicats des de principis del 2000 fins a l'actualitat, tots relacionats amb el tema d'investigació. La cerca

ha estat realitzada en castellà principalment per ser la llengua vehicular en el camp de l'educació del nostre país. Tenint en compte que “ *la revisió bibliogràfica es un tipus d'article científic que sense ser original recopila la informació més rellevant sobre un tema específic*” (Guirao, Olmedo i Ferrer, 2008, p3.), s'han seguit les etapes d'aquesta tipologia de recerca al llarg del desenvolupament del treball: Plantejament del tema i definició d'objectius, realització de la cerca bibliogràfica, selecció de la bibliografia d'interès, organització de la informació i redacció del treball. A més a més, s'ha fet una anàlisi de les bases de dades de les diferents estadístiques trobades, relacionades al tema d'estudi.

Finalment, pretenc elaborar un programa que proposi una educació intercultural, que tingui com a objectiu que els infants aprenguin a conviure i respectar les diferències socials de cada persona, així com que coneguin diferents cultures, en aquest cas, la cultura gitana, sempre des d'una realitat cultural i no des de els prejudicis i estereotips de la societat. Per a fer-ho projectaré estratègies personalitzades, específiques per als romanís que es combinin gradualment amb el sistema de formació que domina a tota la societat, perquè la integració en el món educatiu sigui plena i satisfactòria respecte als membres d'aquest grup.

5. MARC TEÒRIC

El present estudi se centra en la minoria gitana, doncs la **taxa d'abandó escolar prematur** dels joves d'aquesta ètnia **és del 63,7**. Respecte a la trajectòria educativa dels estudiants gitanos, als 12 anys ja ha repetit almenys un any escolar, i als 16 ja ha abandonat (F.S.G, 2013).

Tenint en coneixement aquestes premisses, es pot veure que és un tema preocupant en els nostres dies i que hi ha molts conceptes relacionats que fins i tot no són completament clars.

Els conceptes de **fracàs escolar i abandó escolar** no signifiquen lo mateix, és a dir, **no son sinònims** encara que tenen components en comú.

La capacitació de la persona no sols es realitza mitjançant un sistema implementat des de la legalitat, igual per a tots, sense diferents activitats suggestives que et facin sentir que

la formació rebuda és útil: **el fracàs escolar en activitats totalment acadèmiques, pot tenir com a conseqüència l'abandó escolar.**

Enrique Roca Cobo ens conta que, **fracàs i abandó primerenc són dos fenòmens diferents**, perquè un es refereix a l'educació obligatòria i l'altre a la post obligatòria, encara que és cert, que:

L'abandó primerenc a Espanya està **condicionat** en bona part **pel fracàs**: aquells alumnes espanyols que en finalitzar els estudis obligatoris no han obtingut el títol d'ESO no poden formalment continuar estudis de batxillerat i només poden continuar estudis de cicles formatius de grau mitjà si superen una prova d'accés a aquestos.

Un gran nombre d'alumnes que fracassa en el sistema ordinari es veu abocat a cursar estudis de Programes de Qualificació Professional Inicial (PQPI), obtenint un nivell de qualificació mínima.

Amb la **LOE** es va intentar pal·liar aquest dèficit i es va dissenyar **proves d'accés més adaptades a l'alumnat**, a més a més es van crear nous camins a partir dels **PQPI** per a obtenir la titulació, així com en els centres d'adults, als quals es pot acudir des dels 17 anys per a preparar-se i obtenir la titulació (Roca Cobo, 2010).

En els nostres dies, gracies als diferents departaments d'orientació s'ha donat un increment en els plans que difonen aquestes rutes, perquè així cap alumne que fracassi en el sistema ordinari, abandonarà. L'atenció individualitzada i el començament de possibilitats per a tots, han estat claus en aquests plans de divulgació que han aconseguit reduir l'abandó escolar.

La nova llei d'educació aprovada al desembre de 2013, **LOMCE**, pretén estrenar més aquests camins amb la **generació en l'educació obligatoria** (3 ESO) una via anomenada ensenyaments aplicats. Sembla que aquesta via pretén que els estudiants que fracassen en altres tipus d'aprenentatges puguin **continuar** amb uns aprenentatges més pràctics i significatius que els portaran a obtenir un nivell de qualificació i evitar l'abandó en la seva formació.

Amb seguretat, podem afirmar que el **fracàs** escolar i l'**abandó** són **termes diferents**, però és cert que en l'abandó, generalment, influeix aquest fracàs, perquè aproximadament

la meitat dels casos en els quals s'ha donat l'abandó escolar, s'ha generat per un continu fracàs escolar que representa una llosa per a l'estudiant. Davant d'un defecte en la personalitat o aflicció que provoca romandre en un sistema que transmet ineptitud en la nostra persona, l'estudiant tria anar-se, com un mecanisme de defensa únic i com una tàctica per a continuar sent un ciutadà més.

Aquest concepte és el més utilitzat en totes les àrees a causa de la gran quantitat d'estudiants que no finalitzen l'Educació Secundària Obligatori (ESO). La majoria abandona als quinze anys sense la formació elemental.

Aquest fracàs escolar és molt seriós, perquè significa que al nostre sistema educatiu no hi ha cavitat per als alumnes que aprenen d'una altra manera, com és el cas de la minoria gitana. No n'hi ha cavitat per als alumnes amb més lentitud o que simplement són diferents. Aquesta **bretxa en el sistema educatiu** del nostre país no s'alleujarà amb cap llei si no canviem aquest pensament, doncs **aprendre i voler aprendre és el que s'hauria de millorar en sistema i en docents**. Avui dia, el valor quantitatiu de la qualificació, la qual cosa pots demostrar que saps, està sobre el que ets capaç de demostrar que aprens i aquesta successió desencertada perpètua el fracàs escolar.

Des d'aquesta perspectiva, **el fracàs escolar tan difícil d'eliminar de la nostra societat**, és un mal que s'insereix en un sistema amb poca flexibilitat, ancorat en mesures, tècniques i tàctiques utilitzades en el segle passat i sense vida.

La definició d'aquest concepte ja incorpora **l'educació contínua com a condicionament per a la vida**, cap subjecte ha de limitar-se a aprendre el que ens diu la llei, és necessari continuar estudiant i formant-nos, sense por del fracàs. Quantitat de recerques sociològiques canadenques i franceses contenen la necessitat d'aquesta capacitació, no sols en l'àmbit laboral, especialment perquè aquells que duen a terme una formació post-obligatòria tenen més probabilitats de desenvolupar-se pel que respecta a la seva vida personal.

En la nostra societat s'ha considerat **necessari establir legalment l'assistència obligatòria a les escoles fins als setze anys**. L'edat marca les demarcacions legals pels quals els estudiants romanen a l'escola per a no ser processats per les accions de projectes

contra l'absentisme dissenyats per les administracions públiques i els mateixos centres. **Romanen dins del sistema patint el fracàs escolar i en el qual els mitjans s'adapten poc als seus estils d'aprenentatge i la seva manera de veure la vida.** Aquest fet succeeix amb els nens i adolescents romanís, no troben cap valor respecte a les oportunitats que els brinda el sistema educatiu, no tenen referència emocional que els uneixi a ell i els sembla alguna cosa imposta que els obliga a separar-se dels seus estils de vida, ja que el sistema generalment és aclaparador i no gaire flexible amb aquells que no compleixen les regles establertes en ell.

Només si modifiquem la **idea d'educació** que viu en el nostre col·lectiu podrem canviar aquesta filosofia sobre l'assistència convenient al món escolar. És per aquesta raó que s'envien missatges des de totes les organitzacions que permeten que nens i adults es culturitzin, provocant un canvi de mentalitat.

Delors, entén l'educació al llarg de la vida com una de les claus d'accés al segle XXI i afirma que l'educació es basa en **4 pilars bàsics**: es tracta que els ciutadans *aprenuin a saber, a fer* (per a adquirir no sols una qualificació professional sinó una competència que permet a l'individu enfrontar una gran quantitat de situacions i treballar en equip) per *a viure junts* (conviure, exercir la ciutadania) *i ser*. (Delors, 1999)

Si l'escola s'ajustés a aquests principis, la inclusió dels estudiants seria total, també els estudiants gitanos experimentarien aquesta inclusió perquè seria una escola que respecta les diferències i no tracta d'uniformar a tots amb una nota qualificativa o signes que identifiquin el nombre de coses que has estat capaç d'escriure en un paper. Aquest concepte d'educació abasta més que una qualificació i un sistema escolar determinat a mesurar la quantitat de contingut que ingressa al cap d'un alumne. L'acció de l'escola secundada per aquests quatre pilars bàsics no sols seria inclusiva i flexible a cadascuna de les seves accions, sinó que també empenyeria a la societat a canvis importants en termes de convivència, respecte, tolerància i cortesia. Seria una escola compromesa amb la vida, amb la societat i conscient de l'important paper que ha d'exercir avui dia (deixant el segell per a trenar un futur millor).

5.1. OBJECTIUS CONTRA L'ABANDÓ ESCOLAR

Actualment, els objectius contra l'abandó escolar prematur **s'estableixen en "l'Estratègia nacional per a la inclusió social de la població romaní, 2012-2020"**

(Ministeri de Salut, Serveis Socials i Igualtat, 2012), en la qual es conclou que la **taxa de matrícula en l'educació de la primera infància està augmentant**, a pesar que encara és més baixa que per a la població en general. En **l'educació primària**, trobem que aquesta **taxa pràcticament es normalitza** amb el conjunt de la població, encara que en aquest moment comencen a sorgir els fenòmens d'absentisme i abandó primerenc, un problema que **empitjora a l'escola secundària**, especialment per a les **dones**. Quant als estudis post-obligatoris, encara que la presència de la població romaní és molt baixa, en els últims anys s'ha produït un augment. Entre els adults, el nombre de persones analfabetes és molt més notable que per a la societat en general.

El concepte d'educació definit per **Delors**, juntament amb les **manifestacions de l'Estratègia de Lisboa**, serien el resultat perfecte del que hauria de ser l'**ajust de qualsevol sistema educatiu**, en el món d'avui, a la vida social i laboral dels pobles. No obstant això, el factor econòmic i l'assoliment dels objectius per qualsevol mitjà, ens han portat a detectar casos en els quals es redueix l'abandó primerenc en mantenir als estudiants "custodiats" als centres sense aprendre res, perquè no hi ha il·lusió, perquè les demandes del sistema no es coordinen amb les demandes dels estudiants i perquè els **professors** del sistema educatiu espanyol estan **cansats de nombrosos canvis impositius**, sense reflexionar i sense escoltar als propis mestres. De la mateixa manera, entre els professors espanyols és difícil acceptar que **una escola inclusiva** signifiqui posar en **pràctica els quatre pilars exposats per Delors** i no sols el llegat de contingut, més típic dels sistemes escolars d'altres segles, que es pretenen continuar impartint.

La **disminució de l'abandó escolar prematur de l'educació i la formació**, com a element fonamental per a augmentar l'accés de tots a l'educació, s'ha convertit en un dels **principals desafiaments dels sistemes educatius europeus**, a més de garantir a tots els joves l'adquisició d'habilitats bàsiques per a l'aprenentatge permanent.

El **Consell de 2006**, en les seves conclusions sobre l'eficiència i l'equitat en l'educació i la formació, **va reconèixer que reduir els abandons primerencs pot augmentar l'ocupabilitat, contribuir a la cohesió social i enfortir el model social europeu** (Consell de la Unió Europea, 2006), en realitat es tracta d'aconseguir que els joves comprenguin que han de romandre en el sistema educatiu després de completar l'educació obligatòria completant l'educació secundària superior, que condueixin a una titulació CINE 3 (Classificació Internacional Normalitzada d'Educació).

5.2. INDICACORS D'ABANDÓ ESCOLAR

El punt de partida per a comprendre les accions europees destinades a reduir el fracàs escolar és definir quins **indicadors** s'utilitzen comunament per a **quantificar aquest problema**.

El **primer indicador** és el percentatge de joves que **no han aconseguit la ESO** entre les edats de 18 i 24 anys. El **segon** es quantifica com el percentatge de **joves entre 20 i 24 anys amb un títol post secundari**. Finalment, el **tercer** té en compte la quantitat de joves adolescents que estudien i tenen poca comprensió lectora. Normalment, entre els indicadors es veu la relació entre abandó i fracàs escolar. Però aquest no és sempre el cas, a vegades es produeix l'abandó escolar, especialment entre les dones pertanyents a la minoria gitana, sense fracàs escolar.

Una vegada que el problema ha estat quantificat i estudiat, es conclou que el **80% dels estudiants romanís que comencen el primer any d'ESO abandonen l'etapa abans d'acabar l'últim curs**. En el segon i tercer grau, la majoria abandona.

INDICADORS	OBJECTIU 2019	MITJANA UE (2018)	MITJANA ESPANYA (2018)
Escurçament del fenomen del fracàs escolar	Percentatge de joves que no han aconseguit el títol de la ESO, entre les edats de 18 i 24 anys i no realitzen cap activitat sigui igual o inferior al 17%	Dones 8,9 Homes 12,2	Dones 13,0 Homes 21,4
Augment del percentatge de joves que finalitzen l'educació obligatòria	El percentatge de joves entre 20 i 24 anys amb al menys educació superior hauria d'arribar fins al 85%	Total Dones 88,0 Homes	Total Dones 74,0 Homes

Quantitat de estudiants en els programes de formació que ofereixen les institucions escolars.	El percentatge de participació en programes d'educació permanent hauria de ser al menys del 12,5%	9,3	10,4
--	---	-----	------

Font: Indicadores Europa 2020. Eurostat

6. ESTAT DE LA QUESTIÓ

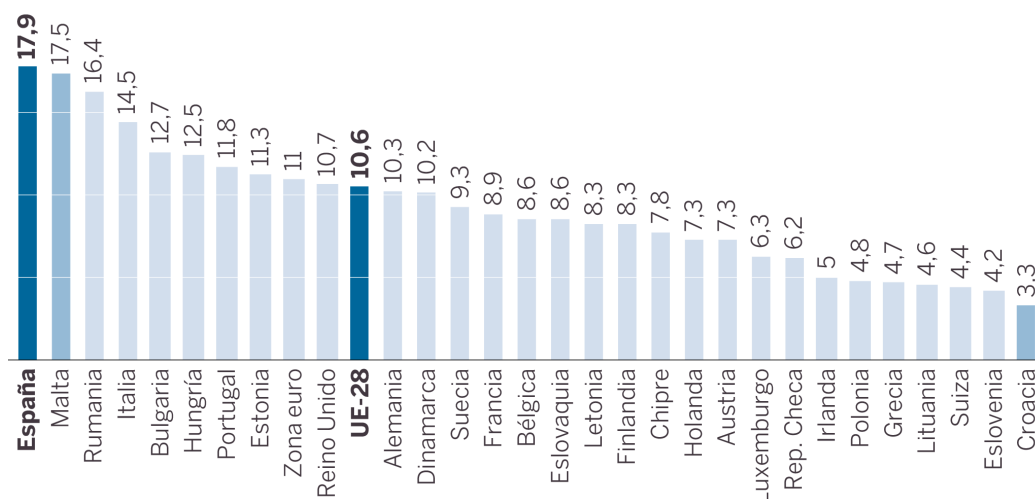
6.1. L'ABANDÓ ESCOLAR EN ESPANYA

Els estudis realitzats sobre l'abandó escolar a Espanya recullen **dades alarmants respecte a la resta dels països europeus.**

La **taxa d'abandó escolar primerenc a Espanya se situa en el 17,3% en 2019**, només sis dècimes menys que al final de 2018, encara que és el nivell més baix des que es tenen dades registrades. El percentatge de població de 18 a 24 anys que no ha completat la segona etapa d'Educació Secundària (FP de Grau Mitjà, Bàsica o Batxillerat) i no segueix cap mena de formació es redueix en prop de 14 punts percentuals en l'última dècada. (Diarimes, 2020).

Per sexe, les dades reflecteixen **al 13% de les dones**, de 18 a 24 anys, **han abandonat el sistema educatiu de manera prematura en 2019, enfront del 21,4% dels homes.** Aquests resultats indiquen un descens de l'abandó escolar en un 1% en el cas de les dones i del 0,3% en el dels homes respecte a l'any anterior. (Diarimes, 2020)

Gràfic 1: Taxes d'abandó escolar UE

Font: extret de l'article "Espanya es consolida com el país de la UE amb major abandó primerenc" El País, 28 de Abril de 2019.

Portugal i Malta han registrat una millora major que Espanya en els últims deu anys, i això que partien de posicions pitjors: en 2003, Malta tenia un 49,9% d'abandó i Portugal un 41,2%, mentre que Espanya a penes superava el 30%. El país veí ha aconseguit reduir la seva taxa en 22 punts i Malta fins a 29 punts. La millora d'Espanya, mentrestant, ha estat més modesta.

Segons el catedràtic de Sociologia de la Universitat Complutense, "L'evolució espanyola és lenta perquè només es deu al fet que el mercat de treball és ara menys atractiu per als joves amb baixa qualificació, després de la burxada immobiliària i l'aturada o fins i tot descens temporal del turisme, és a dir, no millorem més perquè no hi ha una reforma adequada del sistema educatiu, que lluiti contra el fracàs escolar i revisi a fons els criteris d'avaluació i acreditació", apunta. (Enguita, 2014).

Fent un repàs pels informes de l'administració sobre abandó escolar en general es poden trobar les següents dades:

"Per dos motius, per la falta de places i perquè com a costa molt obtenir el títol de secundària, els nois no poden continuar per la FP", assegura Fort. En altres països, el pas als ensenyaments professionals no requereix, com a Espanya, el graduat en ESO. Així donen sortida als quals no acaben la secundària, que poden continuar estudiant i no compten en les estadístiques d'abandó.

El Sistema Educatiu Espanyol te com a objectiu reduir les taxes que estem estudiant, la d'abandó escolar i formació. La implementació del *Pla per a la reducció de l'abandó escolar prematur (2008)*, va conduir a un esforç pressupostari significatiu i una orientació de tots els programes coberts per aquest Pla perquè contribueixin a la **disminució significativa en les taxes d'abandó primerenc d'educació i capacitació**, i l'**augment** en el nombre de **joves que romanen en el sistema educatiu**, fins que aconseguen una capacitació que els permet continuar l'educació superior o enfrontar la vida laboral amb una qualificació professional adequada.

Aquest Pla tenia la intenció de ser la solució al problema, no obstant això, **sis anys després de la seva implementació, el problema d'abandonar l'escola a penes ha disminuït.** El problema és que, en l'actualitat, ofereixen **solucions similars a les anteriors** però amb noms diferents.

La Llei General d'Educació (LGE) de 1970 va estudiar implementar l'escolarització obligatòria fins als catorze anys, però va ser necessari esperar fins a 1990 perquè la Llei d'Organització General del Sistema Educatiu (**LOGSE**) establís **l'educació obligatòria** fins a l'edat de **setze anys**. En un nivell pràctic, ha estat molt difícil mantenir el nombre d'estudiants que avui poblen les aules espanyoles de 15 i 16 anys; ha estat necessari dur a terme nombrosos plans per a sensibilitzar a la població sobre la necessitat d'assistir regularment al centre educatiu. Encara en els anys 80, molts d'aquests nens se n'anaven a treballar amb els seus pares, especialment en les zones rurals; a les ciutats costaneres, molts d'ells treballaven en establiments turístics i trobaven molt poc sentit en l'aprenentatge realitzat en escoles i col·legis. Aquestes pràctiques van continuar en els anys 90, malgrat el fet que la llei obligava a assistir a classes fins als 16 anys, sent molt costós suprimir aquesta forma de conducta de la població.

Una de les **característiques fonamentals del sistema educatiu espanyol és el seu notable creixement en els últims vint-i-cinc anys**, tant quantitativa com qualitativament. (Fundació social La Caixa, (2005), *Els sistemes educatius europeus, crisi o transformació?*). Actualment, es pot dir que, **igual** que a la resta dels **països de la UE**, la situació és totalment diferent en haver-se donat l'anomenada "**universalització de l'educació per a nens i joves**, independentment del sexe, dels 6 anys d'edat als 16, a més d'un augment vertiginós en el percentatge de joves, de 17 i 18 anys, en l'educació secundària obligatòria, i els joves d'entre 19 i 23 anys que prenen estudis universitaris. La

taxa de matriculació, que ha disminuït constantment des de la dècada de 1990, encara que **continua sent inferior a la mitjana dels països de la UE**.

6.2. LA MINORIA GITANA I L'EDUCACIÓ

Si relacionem la **comunitat gitana i l'educació**, és **important** tenir en compte els **seus trets d'identitat, costums i tradicions**, *"es fa fins i tot difícil, desafortunadament, enlairar completament les concepcions racistes, els estereotips i els prejudicis"*. La solució a aquest problema es troba, potser, en la formació d'**educadors**, ja que en ells **existeix la possibilitat de transmetre una educació intercultural**, ja que aquesta és l'eina que permet aquest canvi tan desitjat. Els educadors poden ensenyar-nos a veure les coses de manera diferent, marcant un canvi en la societat i aconseguint la inclusió, en lloc de l'exclusió de la minoria.

L'**educació** és l'element **fonamental** per a la **promoció dels gitans**. En els nostres dies, molts gitans volen que els seus fills aconseguixin millors nivells d'educació que les generacions anteriors, ja que això els donarà més oportunitats per a progressar en la vida.

Avui, i amb molts anys de treball, **els gitans han passat de ser en la seva majoria analfabets a tenir a tots els seus fills matriculats a l'escola i augmentar el nombre de joves que continuen en l'educació secundària (ESO)**. Qüestió que segons J.P. Liégeois, es deu principalment a l'augment de la **confiança de les famílies gitanes en el sistema educatiu**, així com a l'augment de les instal·lacions per a accedir a ell. (Liegeois, 1998). Encara que també és cert que **els nivells d'absentisme i abandó continuen sent alts**.

La **idea de descrèdit** i "apayament", a causa del reconeixement de la necessitat d'educació, **està canviant**. L'educació ha d'eleva el nivell de formació. Això supondrà un pas per a aconseguir i normalitzar una situació social i laboral per als nens i joves romanís.

Encara que aquests termes estan avançant i l'escola és una institució cada vegada més reconeguda en la comunitat gitana, encara hi ha algunes **famílies gitanes que pensen que l'escola és un instrument per a usar, però no un recurs essencial per al futur**, ja que

entenen que **l'escola està totalment apartada dels valors tradicionals gitanos** i, al mateix temps, **es desconfia de la seva funcionalitat**. (Gitanos i l'educació, 2009).

La situació dels alumnes romanís a l'escola, és la mateixa que la de les seves famílies en la societat.

Les **famílies gitanes** s'estan convertint gradualment en part del teixit social, **ajudades per la millora de l'habitatge, l'ocupació i la convivència social**. Aquestes es col·loquen en els mateixos nivells que la resta de la societat majoritària, mentre que els seus fills/as estan normalitzant la seva situació, dins del sistema educatiu.

Si mirem cap endarrere, podem veure que al llarg dels anys, les característiques de les persones gitanes sempre han estat molt peculiars, tenen la seva pròpia personalitat que a vegades no coincideix amb els aspectes plantejats en el sistema educatiu, aquest és el cas amb el tracte a la dona o amb la poca inclinació que senten pels documents escrits. Algunes **característiques distintives dels gitanos són la base per a l'abandó escolar prematur**, però si el **sistema educatiu i els educadors** els entenen profundament i promouen accions per a **incloure valors comuns**, es produiria un enfocament que **evitaria en gran manera l'abandó dels estudis**. Aquest fenomen **d'abandó escolar predomina en la població romaní**, encara que ocorre a altres grups també. Això es deu al fet que el nivell educatiu d'aquest grup és avui més baix que el de qualsevol altre grup social de grandària i composició similars. Pocs romanís majors han assistit a l'escola regularment, a causa d'això, trobem un alt percentatge de romanís majors de 18 anys amb un nivell molt alt d'analfabetisme total i / o funcional, que és encara major entre les dones, segons Dra. Teresa Andrés, responsable del departament d'acció social de la Fundació Secretariat Gitano.

En els últims anys, **la situació escolar ha millorat progressiva i lentament**, però cal dir que encara costa que els nens acudín a l'escolar amb regularitat, que realitzin i completin els estudis que els marca la llei, i ,per tant, es poca la millora en el rendiment acadèmic d'aquests alumnes. En molts casos, s'observen certes dificultats en la plena incorporació: l'assistència és irregular, és difícil per a ells seguir certes rutines i ritmes, no porten els utensilis escolars necessaris, les relacions de la família amb l'escola són escasses o deficients, ...

En les dones, l'abandó ocorre a edats més primerenques a causa de la falta de motivació, visió i enfocament de futur diferent del que ha estat succeint en la cultura gitana, juntament amb la submissió en la qual estan immerses, la qual cosa les fa tancar-se en això: la seva destinació és casar-se i dedicar-se a servir a l'espòs i criar fills. La cultura gitana mateixa les ensenya que el que s'aprèn a l'escola mai ho necessitaran, perquè les funcions que han de complir no requereixen cap d'aquests aprenentatges. Aquest paper limitat de les dones fa que molts educadors lluitin per incorporar altres idees als romanís, i això porta a una distància encara major. **Es necessita un procés de canvi lent i pacient.**

Aquest fenomen afecta a molts grups, independentment de la classe social a la qual pertanyen; encara que és cert que afecta en major mesura als qui es troben en situació o en risc d'exclusió.

Aquest és el cas dels gitanos, que suposa el principal punt de mira d'aquest fenomen d'abandó escolar prematur, ja que durant segles ha estat el protagonista col·lectiu més significatiu d'aquest.

Arribats a aquest punt, seria important saber quina és la resposta que la institució educativa dona a aquests grups en risc d'exclusió.

La legalitat dóna suport a l'escolarització dels gitanos com a ciutadans de ple dret. Defensa el seu dret i el seu deure d'assistir a l'escola de sis a setze anys i **garanteix places escolars a aquestes edats.** Aquesta garantia d'escolaritat encara no existeix en l'Educació de la Primera Infància, ja que no és obligatòria, a més de l'oferta desigual i l'obertura d'aules d'educació de la primera infància segons les àrees o territoris de l'Estat espanyol. Així mateix, es reconeix que encara hi ha **famílies gitanes que no volen portar als seus fills i filles a l'escola a una edat tan primerenca.**

Dit això, **és important insistir que l'escolarització a Educació Infantil** (tant el primer al segon cicle) **permet l'accés a l'Educació Primària amb majors garanties d'igualtat per a l'aprenentatge fonamental d'aquesta etapa escolar.**

6.3. OBSTACLES QUE TROBA L'ALUMNAT GITANO EN LA SEVA CARRERA ESCOLAR

Segons els enfocaments de l'escola inclusiva, les barreres que dificulten l'aprenentatge i la participació es produeixen en la interacció de les persones amb el medi ambient, amb la resta de la població i amb les institucions. En general, la dificultat en el progrés dels estudiants gitanos s'atribueix generalment a factors individuals o familiars; se suposa que si hi ha un fracàs és perquè tenen problemes, ja que en teoria els estudiants gitanos tenen les mateixes oportunitats que la resta de la població. Per a canviar aquesta percepció, és necessari identificar les barreres que té aquest estudiant i buscar les claus que permeten la transformació de la situació actual i la seva superació.

Obstacles en l'aprenentatge i en la coexistència amb els altres

- √ El desenvolupament d'un currículum mínim, en lloc d'un currículum màxim que ajudi a superar la situació actual. Atès que una part important dels estudiants romanís viu en un entorn socialment desfavorit, s'ha donat preferència a qüestions relacionades amb la situació d'exclusió social en la qual poden trobar-se (coexistència, alimentació, higiene, ...) en lloc de reforçar la majoria de les habilitats necessàries per a continuar estudiant.
- √ Un sistema educatiu dual: públic i privat / concertat, ja que ajuda, reforça i legitima la diferència social entre els nens i les famílies romanís i la societat normalitzada. Les dades existents, confirmen el que tots sabem, no hi ha nens gitanos en escoles privades, principalment concentrats en escoles públiques, segons fonts de l'associació de la secretaria general gitana. El resultat d'aquestes diferències és la **formació d'escoles "guetos"**, on al mateix temps s'inscriuen nens romanís i no romanís, però de famílies amb un nivell socioeconòmic mig-baix i marginals, els nens no romanís i romanís amb més recursos es van, deixant així les escoles formades principalment per estudiants romanís i menors en risc d'exclusió.
- √ Una política educativa que està col·laborant en la formació d'una diferenciació social que comporta el reconeixement de la discriminació i el manteniment de prejudicis i estereotips que fan impossible complir la igualtat d'oportunitats que la societat exigeix tant, però després de tot, és ella qui contribueix a això.

- √ La percepció que els estudiants romanís han tingut del dèficit i no de les seves competències. Per a desenvolupar competències acadèmiques, és necessari que totes les competències que porten els estudiants gitanos siguin reconegudes, i des d'allí treballin tot tipus d'aprenentatge.
- √ Baixes expectatives socials sobre les possibilitats o l'interès en l'aprenentatge dels estudiants romanís. Aquesta barrera ha tingut un impacte en les expectatives dels estudiants i ha influït en les seves actituds cap a l'escola i la capacitació en general.
- √ La tendència a organitzar reforços fora de l'aula que no donen els resultats esperats en termes de millora escolar en relació amb la resta de l'alumnat. Mentre els estudiants reben els suports fora del seu saló de classes, el seu grup continua avançant, la qual cosa significa que augmenta la bretxa en l'aprenentatge respecte al grup que inicialment es pretén salvar. Els estudiants necessiten cada vegada més atenció individualitzada, però no acaben d'arribar al nivell del grup-classe. Aquest tipus de mesures, a més de no ajudar a millorar els resultats escolars, poden acabar dificultant la convivència i reforçant els estereotips i prejudicis.
- √ La compensació educativa no resol els problemes bàsics dels estudiants gitanos.
- √ Dificultat per a passar de primària a secundària i durant la seva escolarització en secundària. El canvi que ocorre en el pas de l'etapa i el canvi en les pràctiques escolars, juntament amb el baix èxit escolar, i també amb certs costums i baixes expectatives respecte a l'escolarització d'algunes famílies, fa que a vegades, tant nens com nenes, per diferents raons, faltin a classes i / o abandonin.
- √ Les baixes expectatives d'algunes famílies pertanyents a la població gitana respecte a l'escola com a agent educatiu per a les seves filles i fills. Això genera una falta d'avaluació de l'activitat escolar, generant una falta d'interès en la tasca i dificultats per a seguir la marxa escolar. També pot conduir a assistència irregular, absentisme i fins i tot mancada d'escolaritat.
- √ La persistència d'una imatge social estereotipada del gitano i de la comunitat gitana en el seu conjunt.
- √ Falta de planificació en la recepció quan es produeix assistència irregular o absentisme prolongat. Hi ha una tendència a culpar a l'estudiant per la seva falta d'assistència en lloc de prendre mesures que aplanin el camí per a la seva reincorporació, promoguin l'aprenentatge i evitin la recaiguda en l'absentisme.

- √ L'absència en alguns llocs de recursos com a computadores, llibres, etc., i la falta, quan existeix, de la consideració que aquests recursos poden ser un bon suport educatiu. L'accés a les noves tecnologies de la informació i la comunicació per part de les famílies romanís encara és un tema preocupant per als docents.

Obstacles respecte la diferenciació cultural

- √ La percepció que la presència d'estudiants gitanos està relacionada amb un augment en el conflicte i una disminució en la qualitat de l'ensenyament. Això provoca l'efecte "fugida" dels estudiants en certes escoles.
- √ La falta d'adults gitanos en la vida escolar. En l'entorn més pròxim de nens i adolescents romanís, generalment no hi ha persones romanís que hagin completat l'educació superior o s'hagin graduat de secundària.
- √ Algunes famílies gitanes no veuen que la formació acadèmica els està ajudant a millorar la seva qualitat de vida i això pot provocar que no l'aprofitin en les millors condicions.
- √ La generalització dels comportaments negatius de certes persones a tota la població romaní. Aquest fet influeix en la comunitat educativa que, a causa de la ignorància de la cultura gitana, cau en nombrosos prejudicis i estereotips, gairebé sempre negatius, respecte a les persones gitanes. Prejudicis i estereotips que, en un entorn social desfavorit, poden convertir-se en models negatius per als estudiants gitanos.
- √ La ignorància i la incomprensió de valors, costums i dinàmiques. En la societat majoritària, no es considera que les diferents cultures estiguin en peu d'igualtat i, en la majoria dels casos, quan es parla d'una cultura minoritària, es tracta de ressaltar els estereotips establerts. Al seu torn, les famílies gitanes desconfien de l'escola com un factor en progrés per temor a perdre la seva identitat.
- √ Falta de presència a l'escola d'història, idioma i cultura romaní. Com a conseqüència, els estudiants gitanos no troben referències a la seva cultura. Això dificulta el seu aprenentatge al no reconèixer la identitat cultural. Mentrestant, els estudiants no gitanos continuen creixent en la ignorància de les persones gitanes i en els mateixos estereotips i prejudicis.

Obstacles en la relació de la família i l'escola

- √ La poca relació social que existeix en molts barris i ciutats entre les famílies gitanes i la resta de la comunitat educativa. Això, juntament amb la falta d'espais per a una participació real en la vida escolar dels centres educatius i juntament amb els prejudicis i estereotips existents, es tradueix en poca participació gitana en la vida escolar dels centres i poca relació amb la comunitat educativa.
- √ La limitació que es produeix en la comunicació de l'escola amb les famílies quan es realitza principalment a través del llenguatge escrit. No tots els parents gitanos dominen el llenguatge escrit i la falta de resposta d'aquesta manera suggereix que no hi ha interès en els temes plantejats.
- √ La consideració de les famílies que tenen poc a aportar al procés escolar dels seus fills i filles. La falta de coneixement del context escolar per part de les famílies gitanes, de les necessitats de la societat de la informació actual i d'aquella que el futur immediat els plantejarà als seus fills i filles, els dificulta involucrar-se activament en l'aprenentatge acadèmic dels infants.

Obstacles en els recursos

- √ Els recursos assignats als centres no sempre han estat vinculats a projectes per a millorar l'aprenentatge i, a vegades, s'han tendit a atorgar-se d'acord amb emergències. En conseqüència, això ens porta a pensar que tot és un problema de recursos sense reflexionar sobre la validesa i la qualitat dels projectes, els factors que influeixen en la millora de l'aprenentatge, l'ús dels recursos que es realitzen i el rendiment obtingut amb ells.
- √ La falta de coneixement per part de les escoles i les famílies dels esforços realitzats per les institucions per a llançar programes i accions per a millorar l'escolarització dels estudiants romanís. Això es tradueix en una falta de coordinació i optimització dels recursos existents.
- √ Es verifica la poca o cap relació dels estudiants amb els escassos recursos existents, com poden ser les biblioteques, que poden estar prop de les seves llars. Per tant, es perd una bona oportunitat perquè els estudiants desenvolupin l'aprenentatge escolar i instrumental anés de l'escola.

- √ La falta de seguiment i de responsabilitats exigents respecte a l'ús dels recursos atorgats a les famílies romanís. Això ha causat en molts casos que els estudiants no hagin après a valorar-los prou.
- √ Els pocs recursos educatius i estratègies que les famílies tenen per a donar suport als estudis dels seus fills i filles. A casa, hi ha poca relació amb les tecnologies de lectura, escriptura, informació i comunicació.

Obstacles en relació amb el sexe de la persona

- √ La falta de referents de dones gitanes amb formació acadèmica. Tampoc es reconeixen els avanços que s'han produït en els últims anys en relació amb el seu accés a l'educació universitària, a la vida pública.
- √ La polarització basada en el sexe respecte a l'orientació acadèmica, personal i professional. A partir dels estudis realitzats per l'Institut de la Dona, és clar que els estudiants gitanos tendeixen a ressaltar una major polarització segons el sexe, per la qual cosa les nenes tendeixen a destacar en les professions i oficis feminitzats en major mesura i els nens tradicionalment apegats als masculins.
- √ Una gran part de la població gitana tendeix a considerar als adolescents com a adults. Aquest fet té diferents implicacions segons el sexe de les persones que encara tenen edats en les quals l'educació regulada és obligatòria.
- √ El pes de les concepcions tradicionals en relació amb els rols de gènere i els estereotips sobre el paper que han d'exercir les dones gitanes. Aquestes poden considerar-se les causes fonamentals de l'abandó de moltes nenes gitanes abans de començar la secundària o durant aquesta etapa. No obstant això, ha de tenir-se en compte que entre els estudiants gitanos que passen a les etapes superiors, les nenes són les que estan aconseguint els millors resultats, com és el cas en la resta de la població.

Per tot això, **és de vital importància que es realitzi una intervenció**, no sols amb els propis menors, sinó també amb els pares, els docents i, en resum, tota la comunitat educativa, **per a definir estratègies i accions**, amb pautes molt específiques i el seguiment posterior de la seva evolució, **perquè aquests dualismes, rebutjos, incoherència, manca de recursos, millora de les relacions família-escola, distincions per sexe, diferenciacions culturals i la convivència arrelada en els estereotips**

negatius no s'admetin i la negació per part de l'escola acabi en l'abandó escolar primerenc per part dels nens gitanos.

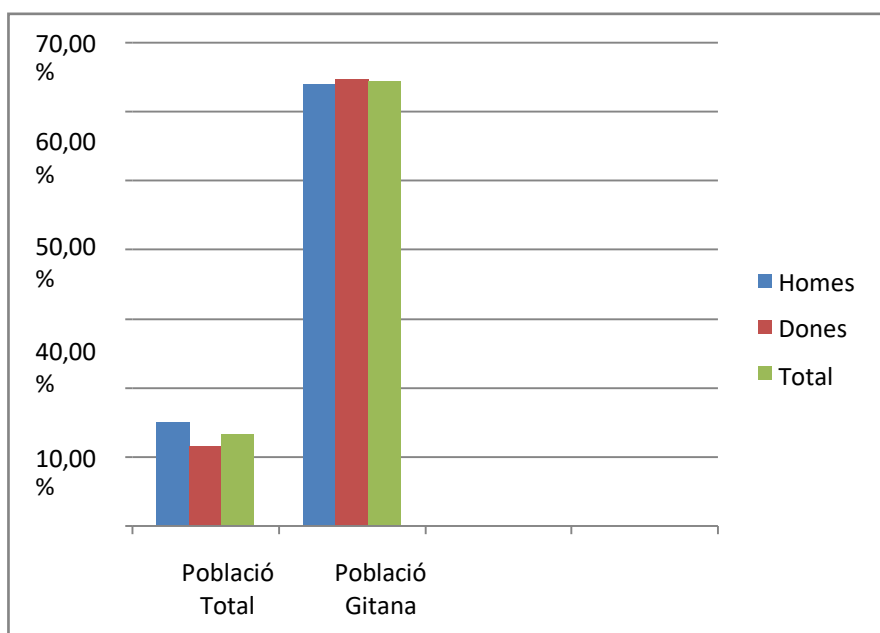
6.4. EL POBLE ROMANÍ I L'ABANDÓ ESCOLAR

La població gitana està molt vinculada als seus costums, l'experiència ha recollit que **no tenen persones de referència dins de l'àmbit escolar que arribin a entendre les seves tradicions**, per la qual cosa se senten retretes enfront de la institució escolar. Bophal (2011)

Amb els anys, els joves romanís han disminuït el temps de la seva educació. Segons les dades de la Fundació Secretariat Gitano (FSG), si esperem que algú de dotze anys estudiï almenys nou anys més (en mitjana fins als vint-i-u anys), quan ens trobem amb un jove gitano, només estudiarà cinc anys més. **Els estudis en relació a l'abandó escolar primerenc, demostren que els joves romanís abandonen els estudis un 63% en front a un 25% de la població en general.** Aquest aspecte troba la seva diferència quan parlem de gènere, ja que **les dones gitanes tendeixen a ser les que augmenten el nivell d'abandó escolar primerenc, el 38.5% de les dones gitanes abandonen l'escola entre els 12 i els 17 anys** (FSG, 2013).

A continuació es mostraran les últimes dades extretes per la fundació del secretariat gitano en una de les seves recerques, en relació al fracàs escolar que es dona en la població romaní. Aquestes informacions daten de l'any 2013, és a dir, fa 7 anys, i des de la fundació asseguren que en l'actualitat, la Taxa d'Abandó escolar primerenc és d'un 64% per als joves gitanos enfront d'un 19,4% per al conjunt de la població.(FSG, s. f.).

Gràfic 2: Taxa d'abandó escolar dividida en sexes.

Font: Creació del gràfic a partir de les dades extrems del estudi “Espanya es consolida com el país de la UE amb major abandó primerenc” per la població gitana de la Fundació del Secretariat Gitano (2013).

Per tot això, les possibilitats que tenen de trobar un treball decent i forjar un futur de qualitat són molt baixes. Per a abordar aquest problema educatiu que afecta tant la població romaní respecte a la societat normalitzada, la **FSG treballa** amb programes educatius i llança campanyes de sensibilització per a encoratjar als estudiants romanís a acabar l'escola secundària i continuar els seus estudis, a més d'insistir davant administracions públiques i societat, **la necessitat de garantir el dret a l'educació per a tots per igual i la implementació de mesures de compensació, suport i reforç educatiu adaptades a les necessitats dels romanís.**

Si bé és cert tot l'anterior, també cal destacar, que és veritat que la població gitana deixa d'estudiar a certes edats molt primerenques i abans d'haver finalitzat els estudis obligatoris, no es pot passar per alt que **1 de cada 4 persones que abandonen els estudis, els reprenen en algun moment.** (FSG, 2013).

Per descomptat, **la major concentració d'abandonos es produeix en 2n d'ESO** (curs que també concentra el major percentatge de repeticions), del que es pot deduir que **l'abandó està influenciat per mals resultats educatius, falta d'idoneïtat i repeticions**

recurrents, entre altres causes. Això pot causar l'abandó escolar prematur en aquest grup i que argumento a continuació.

6.4.1. PRINCIPALS CAUSES DE L'ABANDÓ ESCOLAR ENTRE ELS JOVES ROMANIS

Els nois abandonen més que les noies per a casar-se, 50,7% enfront del 39,1%, (11,6 punts percentuals de diferència respecte a les noies) i **les noies ho fan en major mesura per a atendre responsabilitats familiars** com la cura de fills i filles, progenitors o persones malaltes, 40,4% enfront del 20,5%, amb una diferència de 19,9 punts percentuals.

Les **causes d'aquest abandó** i segons Ma. Teresa Andrés (s. f.), **són en la seva majoria culturals i familiars**; en un gran nombre de famílies, l'escola no té el mateix grau d'importància que en el grup majoritari i les expectatives en el camp educatiu per a molts pares encara es resumeixen en la frase "si saps llegir i escriure és suficient" . **Aquesta minoria entén que l'educació es duu a terme fonamentalment en la família, en la llar, ja que pensen que a l'escola no se'ls ensenyarà els valors dels gitanos**. És una visió reduccionista que hem d'intentar ampliar generant processos d'unió i afecte entre les dues àrees.

Tenint en compte que l'escola és un dels processos de socialització més importants per als nens i les nenes, "als gitanos l'escola els transmet maneres de vida i normes diferents, en alguns casos contradictoris, als quals ells reben en el seu propi mitjà" (Garreta, 2007, p. 269), i com ja hem comentat abans, situació que s'agreuja quan arriben a l'Educació Secundària Obligatòria (FSG, 2013). Martínez, Jiménez i Alfageme (2011) assenyalen que un factor que incideix en l'absentisme escolar és la falta de recursos socioeconòmics de les famílies (com es cita en Grañeras, 2012, p. 25), que obliga els fills i filles a ajudar als seus pares, ja sigui cuidant als seus germans o participant en el desenvolupament de l'economia familiar (venda ambulat, treballs agrícoles, etc).

Quant a com **el nivell d'educació dels pares influeix en els joves gitanos**, és important destacar a com més gran és el nivell d'educació dels pares, major és el nivell que tenen els nens.

Per contra, els fills de famílies en situació de privació tenen un nivell educatiu més baix, així com una major probabilitat que aquest nen no sigui a l'escola o abandoni el curs una vegada iniciat.

Com ja hem comentat anteriorment, també afecta la deserció escolar de la majoria dels nens gitanos, la necessitat d'ajudar en les ocupacions i treballs dels pares (venda ambulants, especialment), que s'accentua en els desplaçaments de tota la família per raons laborals, la necessitat dels pares que compten amb l'ajuda dels seus fills per a cuidar als seus germans menors, etc.

Aquest fenomen també s'explica per les dificultats educatives que descoratgen a molts joves a continuar amb la seva educació, els qui abandonen l'escola poden fer-ho per dues raons, ja sigui completant l'educació obligatòria i no volent continuar amb estudis mitjans/superiors, o per a aconseguir l'edat indicada, generalment 15 o 16 anys d'escolaritat obligatòria. És a dir, **les dificultats d'aprenentatge que no es resolen satisfactòriament durant l'educació obligatòria** (per exemple, les que causen la repetició del curs en el cas espanyol) **són una de les raons de pes que porten a l'abandó dels estudiants que les sofreixen.** Aquests joves es troben en una situació en la qual només repeteixen l'any, passen els anys i veuen que encara són allí, sense avançar en la seva formació acadèmica, la qual cosa els causa frustració i finalment l'abandó de les aules. Hem discutit aquesta situació de fracàs escolar centrada en l'avaluació quantitativa i no en l'aprenentatge anteriorment. **La peculiaritat del cas espanyol no és només que les dificultats d'aprenentatge desmoralitzen el desig de continuar estudis o capacitació als qui les pateixen, és que les regulacions no els permeten continuar al sistema d'educació obligatòria si han repetit dos anys en ESO.**

Una altra causa important d'abandó escolar d'aquests joves és la gran deficiència pedagògica amb la qual es troben a les escoles, la falta d'atenció personalitzada, recursos de suport, l'amuntegament de les aules i la falta de motivació dels propis docents, creen estereotips que no els permeten avançar cap a l'èxit acadèmic. Això, juntament amb la rigidesa dels programes dissenyats per a estudiants normalitzats (que no es corresponen amb les característiques de tots els estudiants), els exclou de la formació individualitzada que necessiten. Aquesta situació també s'ha analitzat quan es parla del fracàs escolar en el punt anterior.

7. PROPOSTA D'INTERVENCIÓ PER A LA MILLORA EDUCATIVA DELS ALUMNES ROMANIS A L'ILLA D'EIVISSA

L'educació formal indubtablement té un impacte en la construcció de trajectòries personals de vida. Avui, potser més important que mai, l'èxit de l'escola afecta directament totes les àrees que determinen el grau d'inclusió social que una persona aconsegueix en la seva vida: posició en el mercat laboral, posició en habitatge, salut, relacions socials, etc.

Actualment, encara que algunes dades, com les taxes de matriculació en educació primària, han millorat, tots els indicadors d'educació mostren clarament que existeixen enormes desigualtats entre gitanos i gitanes en comparació a la resta de membres de la societat.

Aquest programa està dirigit a tot l'alumnat de provinença romaní que estan escolaritzats a l'illa d'Eivissa. Cal dir, que no a tots els centres de l'illa, tenen alumnes romanís, doncs n'hi ha escoles a diferents municipis, apartats del centre de la ciutat, que no freqüenten alumnes gitanos, ja que els pares per diferents motius com lloc de treball o proximitat amb els altres components del "gueto", es veuen més atrets per instal·lar-se a Vila, que és com denominem al centre de la ciutat.

Com ja he dit, la majoria de gitanos que regenten l'illa, viuen a Vila i és aquí on trobem els casos més delicats respecte a l'educació, perquè tant pares com fills veuen l'educació com una cosa totalment aliena als seus costums, ja que per a ells, la política educativa actual col·labora amb una diferenciació social que aquesta porta a un reconeixement de la discriminació i el manteniment d'estereotips i prejudicis.

Per a intentar canviar aquest pensament existent en la comunitat gitana de l'illa, pretenc crear un programa que impliqui una millora educativa en aquesta societat. Per a això, diferenciaré els grups amb els quals es pretén treballar aquest programa, per a, posteriorment, poder avaluar-lo més fàcilment, i, al mateix temps, poder atendre adequadament a tot l'alumnat romaní.

Els grups diferenciats seran els següents:

- Primer grup: Tot l'alumnat de primària dels Centres Educatius.
- Segon grup: Famílies de l'alumnat

Encara que la naturalesa dinàmica del pla enfoca la major part de l'acció en els estudiants i els centres educatius, també posa gran èmfasi en la relació amb la família.

7.1. OBJECTIUS DEL PLA D'INTERVENCIÓ

Objectius generals:

- ❖ Fer conscients als alumnes romanís que se'ls dóna suport i se'ls anima perquè progressin en els seus estudis, acabin la secundària i continuïn treballant en una educació post-obligatòria.
- ❖ Impulsar una convivència intercultural que formi part del dia a dia en els centres educatius.

Objectius específics:

Amb l'alumnat:

- ❖ Trobar les seves possibilitats d'èxit a l'escola.
- ❖ Posar en pràctica les habilitats adquirides per a aconseguir un treball efectiu.
- ❖ Millorar la pròpia autoestima i l'autoconcepte.
- ❖ Estimular el seu aprenentatge i ampliar les seves expectatives acadèmiques.
- ❖ Participar en activitats escolars i extra-curriculars i projectes en el centre.
- ❖ Regular la taxa d'assistència del centre.
- ❖ Tractar de reintegrar-los a l'aula.
- ❖ Prevenir la situació d'abandó escolar, abandó primerenc i exclusió.
- ❖ Contribuir activament en els programes i activitats que promoguin la convivència intercultural en el centre.
- ❖ Laborar el sentit pertinença al grup-classe, al centre i a la societat.
- ❖ Connectar el seu món personal i el món acadèmic, els aprenentatges escolars i la realitat familiar/cultural.
- ❖ Establir espais interculturals que acostin els mons no gitano i gitano.
- ❖ Interioritzar la realitat disciplinària i normativa de centre.

- ❖ Erigir relacions de respecte mutu amb tot el personal del centre i amb el grup d'iguals.
- ❖ Interioritzar el respecte com a pilar fonamental de la convivència.
- ❖ Superar els estereotips cap a altres persones que influeixen en la conducta i en les decisions.
- ❖ Ensenyar a tota la Comunitat Educativa el Poble Gitano, la seva cultura, la seva història i la seva realitat actual.

Amb els docents i les institucions escolars:

- ❖ Promoure les relacions amb la família.
- ❖ Instruir als alumnes en el procés d'aprenentatge.
- ❖ Coordinar les accions i estàndards dels estudiants del pla.
- ❖ Reflexionar sobre la realitat sociocultural del centre, del professorat, de l'alumne o alumna i de la família.
- ❖ Promoure l'aprenentatge interactiu i conversacional en el centre.
- ❖ Prevenir l'aparició de conductes absentistes.
- ❖ Parar esment a la importància de mantenir la coordinació i el diàleg entre els components de la comunitat educativa.
- ❖ Participar en els processos de transformació de centre que es plantegin.
- ❖ Mostrar la cultura gitana en el centre, ensenyant la realitat social i cultural dels gitanos.
- ❖ Establir i mantenir altes expectatives per a les famílies romanís.
- ❖ Promoure la integració de pràctiques interculturals en el centre.

Amb les famílies:

- ❖ Considerar l'educació acadèmica com una eina per a promoure el poble romaní.
- ❖ Establir la continuïtat educativa entre l'escola i la família.
- ❖ Deixar que els pares participin en el procés educatiu dels seus fills.
- ❖ Augmentar les expectatives dels pares sobre la possibilitat d'èxit dels fills.
- ❖ Promoure entre membres de la família a participar en projectes escolars inclusius.
- ❖ Promoure la relació entre família i centre.
- ❖ Establir una relació de respecte mutu entre el personal del centre educatiu i la comunitat gitana.

7.2. METODOLOGIA

Tenint en compte que aquest pla s'haurà de treballar amb alumnes de diferents nivells educatius, tot i que la finalitat sigui la mateixa, conèixer la el poble gitano, la seva cultura, costums, etc; haurem d'adaptar els diferents nivells en cada cas. Això ho farem amb els diferents materials utilitzats en les activitats.

La metodologia en la qual es basarà aquesta proposta és el treball per projectes. Aquesta metodologia es caracteritza perquè l'alumnat construeix de manera significativa els seus coneixements ja que, el tema tractat, està relacionat amb els seus interessos i motivacions i part dels coneixements que ja posseïen. Es tracta d'aprofitar i coordinar els recursos existents en els centres, practicant un treball "en xarxa".

A més a més, aquests projectes generalment versen aspectes relacionats amb l'entorn de l'estudiant i el seu dia a dia, i pel fet que alguns d'aquests estudiants pertanyen a la cultura gitana dins del seu entorn, el tema serà molt adequat.

Segons aquesta metodologia, la proposta es dividirà en diferents etapes:

Etapa 0	Elecció i presentació del tema	Atès que el tema és triat pel mestre, es presentarà directament als estudiants d'una manera inspiradora, atraient així la seva atenció i provocant la seva inquietud i curiositat. Per aquesta raó, com ho desenvoluparem més endavant, prepararem un escrit per a llegir en classe, que serà el punt de partida del projecte.	Sessió 1
Etapa 1	Què sabem i què volem saber?	Després de triar un tema, és necessari saber què saben els estudiants sobre aquest tema. Recopilarem el que els alumnes saben i el que volen saber PER ESCRIT perquè al final del projecte, intentin respondre aquestes preguntes i revisar el que han après.	Sessió 2
Etapa 2	Cerca d'informació	El següent pas és buscar informació sobre el tema seleccionat. Per a aquest fi, se'ls assignarà un tema als estudiants (establirem cinc temes: menjar, música, poesia, art i signes d'identitat: bandera i idioma). A casa, amb l'ajuda dels seus pares (en el cas de primària) i utilitzant els	Sessió 2

		mètodes que considerin apropiats, buscaran informació sobre el que els va tocar i la usaran el dia de la presentació sobre el tema per a explicar la informació, que van triar, als seus companys de classe. Després d'una breu explicació, l'activitat programada tindrà lloc. A més, es realitzarà una cerca en el centre.	
Etapa 3	Desenvolupament del projecte	Es realitzaran les activitats i tallers programats.	Sessions 3, 4, 5, 6, 7 i 8
Etapa 4	Producte final/ presentació	Per a completar el projecte, es produirà un mural per a recopilar tot el coneixement sobre la cultura gitana adquirit al llarg del projecte, per a exposar-lo a la sala central perquè altres estudiants d'altres cursos puguin veure'l i aprendre d'ell amb l'ajuda dels altres mestres. A més a més, es farà una petita recollida de música. És a dir, els alumnes romanís de la classe podran organitzar en un pati, juntament amb les famílies, un mini concert de música romaní, i per fer-ho hauran de convidar altres companys de l'escola dels cursos superiors o de la seva família, que els ajudin a fer aquest concert.	Sessió 9

A més del treball basat en projectes, un dels principis metodològics recomanats per a aquesta intervenció és l'enfocament global. D'aquesta manera, els estudiants poden acostar-se a la realitat a través de processos globals. Algunes dels avantatges d'aquest mètode són respectar el desenvolupament dels estudiants, millorar les seves capacitats generals de desenvolupament i el seu efecte motivador en els estudiants.

Es tracta d'un aprenentatge significatiu a causa de la comunicació real, on hi ha un canvi cognitiu a través del qual els estudiants connecten el nou aprenentatge amb l'aprenentatge existent. Per aquesta raó, en introduir nous continguts i activitats per a encoratjar als estudiants a convertir-se en protagonistes del seu propi aprenentatge, és necessari començar amb els coneixements previs dels estudiants.

Els beneficis de l'aprenentatge cooperatiu s'utilitzaran per a desenvolupar amb èxit el procés d'ensenyament. Alguns dels beneficis que podem emfatitzar són l'augment de la responsabilitat personal i grupal, la promoció de la igualtat i la participació i la millora de les habilitats socials i les relacions entre els estudiants.

En aquest projecte, també es realitzaran tallers, els estudiants faran instruments musicals amb l'ajuda de membres de la família i aprendran sobre les característiques del folklore de la cultura gitana. En aquests tallers, els estudiants aprendran a usar materials reciclats per a fer instruments musicals i podran desenvolupar l'hàbit de respecte, ordre i netedat, mentre es comuniquen amb altres estudiants i adults per a promoure el desenvolupament d'habilitats socials i creativitat. Es respectarà el ritme de treball de cada persona, perquè tingui el temps necessari en fer instruments musicals.

7.3. TEMPORALITZACIÓ

Aquesta proposta té com a recomanació començar-la en el segon o tercer trimestre, depenent d'on se situï el 8 d'abril, si en aquest primer o en el segon. El motiu és que el 8 d'abril se celebra el Dia Internacional del Poble Gitano, i a partir, de l'explicació d'aquest esdeveniment, podríem començar a introduir el tema. Aquest projecte té una durada aproximadament de mes i mig. Els mestres el duran a terme depenent les seves idees i preferències d'organització i planificació. En el cas dels tallers, l'hora d'inici i fi s'acordarà amb les famílies, de manera que no interfereixi en l'horari dels mestres especialistes, com els mestres de llengua anglesa, la mestra de religió, el mestre de música, la mestra d'educació física i s'ajustin a la disponibilitat de les famílies.

7.4. CONTINGUTS

CONCEPTUALS:

- ❖ Concepte de cultura
- ❖ Celebracions romanís: la feria.
- ❖ Bandera caló.
- ❖ Idioma dels gitanos.
- ❖ Música romaní (instruments típics)

- ❖ Cuina/menjars típics dels romanís.
- ❖ Art en general de la cultura gitana.

PROCEDIMENTALS:

- ❖ Adquisició de nous coneixements sobre la cultura gitana.
- ❖ Exposició y explicació d'idees i experiències pròpies.
- ❖ Expressió d'opinions.

ACTITUDINALS:

- ❖ Actitud participativa.
- ❖ Actitud de respecte cap a altres cultures, diferents a la nostra.
- ❖ Responsabilitat i col·laboració.
- ❖ Atenció.
- ❖ Donar-li valor a la cultura gitana.
- ❖ Curiositat davant la cultura romaní.

7.5. DESENVOLUPAMENT DE LES SESIONS I DISSENY D'ACTIVITATS

En totes les nostres intervencions, les Tecnologies de la informació i la Comunicació (TIC) tenen un paper actiu per a la cerca d'informació, presentació d'aquesta, de les tasques o dels resultats obtinguts. S'han desenvolupat diverses activitats per a desenvolupar a l'aula en diferents àrees.

Els recursos que utilitzarem per a realitzar aquest projecte són tant materials com humans, ja que les famílies, és a dir, els pares i mares, jugaran un paper molt important en aquest treball. A més, els recursos materials estaran especificats en cada activitat, així com els humans, ja que es plasmarà en el desenvolupament de les activitats les funcions que han de dur a terme cadascun d'aquests.

A continuació, desenvoluparem les sessions i les diferents activitats a treballar en aquestes:

SESSIÓ 1: es durà a terme l'etapa 0 corresponent a les presentació del tema del nostre nou projecte, en les activitats 1 i 2.

Activitat 1: <u>Ens ha arribat un missatge!</u>	
Duració	20 minuts
Distribució dels alumnes	Activitat feta en gran grup
Lloc	Aula ordinària
Desenvolupament	Per a presentar el projecte d'una manera interessant i divertida, li demanarem a un mestre que toqui a la porta i deixi un paper amb un missatge en el terra. Enviarem a un estudiant perquè obri la porta i trobi el missatge. Aquest missatge serà enviat per la gitana Triana, que està trista perquè mai parlen de la seva cultura ni saben res d'ella a l'escola. En el missatge, ens suggereix que ens convertim en persones que ensenyin a altres estudiants a aprendre la cultura gitana. No obstant això, trobarem un problema: no saben gairebé res d'aquesta cultura, per la qual cosa tots investigarem junts per a ajudar a Triana a donar a conèixer la seva preciosa cultura.
Material	El missatge de na Triana (ANNEX 1)

Activitat 2: <u>La nostra família</u>	
Duració	30 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula ordinària
Desenvolupament	En el missatge que Triana ens va escriure, podem observar que ens ha enviat una foto amb la seva família. La mestra els preguntarà com és la família dels nostres nous amics. Preguntarà: De quin color és la seva pell? O com és el seu cabell? Després d'això, començarem a parlar sobre la nostra família, i per a això, primer els preguntarem com són les seves famílies perquè tots els estudiants intentin

	respondre aquesta pregunta. Una vegada que tots hagin respost i escoltat la descripció i l'explicació dels seus companys, preguntarem si la nostra família és igual a la dels altres i per què pensem que és igual o diferent.
--	--

SESSIÓ 2: Realitzarem les següents dues fases del treball del projecte. En l'activitat 3, l'etapa de què coneixem i què volem saber? En l'activitat 4, l'etapa de cerca d'informació es complementarà amb el treball de l'estudiant i la família en la llar.

Activitat 3: Veiem el que sabem i aprenem més junts!	
Duració	20 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula ordinària
Desenvolupament	<p>Introduïrem el terme cultura d'una manera simple, prenent exemples de festivitats, tradicions, costums, menjar, etc. Explicarem que hi ha moltes cultures diferents en el món, fins i tot en les nostres pròpies aules, i una d'elles és la cultura gitana que molts dels nostres companys comparteixen. Investigarem i aprendrem molt sobre aquest tema que és molt interessant. Per tant, farem algunes preguntes típiques sobre la metodologia que volem utilitzar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Quant sabem sobre la cultura gitana? - Què volem aprendre? <p>Guiarem les seves preguntes per a despertar la seva curiositat i els demanarem que es facin preguntes al grup perquè puguin participar activament en el nostre debat. Una vegada que els estudiants hagin expressat el seu coneixement de la cultura gitana i el que vol saber sobre aquesta cultura, ho plasmarem en una</p>

	cartolina per a, al final del projecte, comprovar si s'han resolt els seus dubtes i preguntes.
Material	Cartolina i retoladors.

Activitat 4: Enfonsem-nos a la xarxa!	
Duració	45 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula d'audiovisuals.
Desenvolupament	<p>Com tenim pantalles digitals interactives a l'aula audiovisual del centre, aprofitarem aquesta oportunitat per a investigar la cultura gitana. Després de fer preguntes sobre la seva cultura i el que volen saber, buscarem en Internet informació sobre temes seleccionats. A més, per a permetre'ls continuar buscant a casa amb les seves famílies, dividirem la classe en diversos grups perquè cada membre de l'equip busqui informació sobre el tret que li hagi tocat a casa. Per tant, formarem 4 equips de diferents colors i assignarem un tema a cada equip.</p> <p style="text-align: center;"> Menjars típics romanís. Bandera i idioma caló. Música </p> <p style="text-align: center;"> Art Poesía </p>
Material	Pantalla digital interactiva, ordinadors.

SESSIÓ 3: A partir de la tercera sessió, es donarà la tercera etapa del projecte, incloent així el desenvolupament del treball i les activitats proposades.

Activitat 5: Descubrim qui és "Triana, la nena gitana".	
Duració	20 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula ordinària

Desenvolupament	En aquesta sessió es treballarà un conte titulat “Triana, la nena gitana” . En el conte, l'àvia de Triana li conta històries sobre els gitans, d'on provenen, les festes com les fires dels pobles, cosa característica dels romanís, la solidaritat que aquests tenen en el seu ser i la capacitat per a portar la pau a un poble que visiten. Abans de llegir la història, se'ls ensenyarà el conte als estudiants i després, des de la portada, faran una sèrie de suposicions sobre el que la història pot contar-nos i el que l'àvia li dirà a Triana.
Material	Conte “Triana, la nena gitana”. (ANNEX 2)

Activitat 6: Conte: “Triana, la nena gitana”.	
Duració	25 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula ordinària
Desenvolupament	Es durà a terme la lectura del conte. Els alumnes estaran col·locats en semicercle dins de la classe, de cara al mestre perquè es doni una millor atenció, escolta i participació activa, per part dels infants.
Material	Conte “Triana, la nena gitana”. (ANNEX 2)

Activitat 7: Què hem llegit?	
Duració	25 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula ordinària
Desenvolupament	Després de llegir, treballarem intensament per a comprendre el text i deixar que comparteixin les seves experiències per a donar

	<p>una expressió oral a tots els estudiants. Farem preguntes similars a:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ¿De quin lloc vénen els gitanos? - Qui li conta la història a Triana? - Què passava quan arribaven els gitanos a un poble? - Com l'anomenem en l'actualitat a aquestes reunions en la plaça del poble? - Què va passar al poble? Per què estava desert? - Triana s'ha de sentir orgullosa de ser gitana? <p>S'explicarà que, encara que nosaltres també celebrem la fira, és una festivitat molt típica per als romanís. Un dels objectius de la sessió és involucrar a tots, ensenyar-los a respectar quan parlen els seus companys i la importància d'aixecar la mà quan volen participar en una conversa grupal.</p>
--	---

SESSIONS 4,5 i 6: Ja que es considera una cosa molt importat en els nostres dies, que tenim molt present i que els agrada tant als infants, a més que els ajudar en la seva adquisició de coneixements, en la sessió 4, podran gaudir d'una sessió de cinema.

Activitat 8: Posem-nos en situació i que comenci l'acció	
Duració	Com aquesta pel·lícula dura 90 minuts, la veurem en dues sessions de 45 minuts per a evitar que els estudiants s'avorreixin i s'avorreixin de veure la pel·lícula.
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula d'audiovisuals
Desenvolupament	Com vam fer amb el conte de na Triana, començarem posant als alumnes en situació. Per a això, realitzarem preguntes del tipus De què creieu que anirà la historia? Penseu que qualcun dels personatges que surten a la portada tenen relació amb la cultura gitana?.

	Una vegada hàgim introduït la pel·lícula, començarem amb la visualització d'aquesta. Veurem una pel·lícula infantil de Disney titulada "El geperut de Notre Dame". Un dels personatges principals és una jove gitana. Com és romaní, és víctima de prejudicis i discriminació. Per a atreure l'atenció, se'ls demanarà als estudiants que busquin una pandereta durant la pel·lícula i que diguin AY! cada vegada que la vegin.
Material	Pel·lícula de Disney

Activitat 9: QUÈ HA PASSAT A LA PELI?	
Duració	15 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula d'audiovisuals
Desenvolupament	Després de veure la pel·lícula, a l'aula audiovisuals, comentaran les seves opinions, la cosa que més els ha agradat i el que menys, de la pel·lícula, si els agradava la música, etc. Com la música de la cultura gitana típica apareix en la pel·lícula, discutirem a l'aula una varietat d'estils musicals de la cultura gitana. Un és el flamenc. Per a relaxar-nos, escoltarem una cançó anomenada "Requiem", composta per el guitarrista flamenc Vicente Amigo, amb l'objectiu de mostrar-los un altre tipus de cant flamenc, més relaxat i tranquil. Tancaran els ulls i escoltaran la cançó per a relaxar-se.
Material	Cançó "Requiem" d'en Vicente Amigo.

SESSIÓ 7: Durant aquesta sessió, treballarem les senyals d'identitat del poble romaní.

Activitat 10: La nostra enciclopèdia caló	
Duració	20 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup

Lloc	Aula ordinària
Desenvolupament	<p>Els boixos i boixes que van tocar aquesta part del tema explicaran als altres en una conferència quina informació van trobar sobre l'idioma amb l'ajuda dels membres de la seva família. Més tard, per a aprendre una cosa més significativa sobre l'idioma Va calar, escriurem un llibre viatger i, amb l'ajuda dels nostres pares, agregarem paraules a l'atzar en espanyol i Va calar. Enviarem una nota als pares, els explicarem l'activitat i els proporcionarem una sèrie de pautes sobre com dur a terme aquesta activitat amb els seus fills. Aquesta nota serà escrita amb els esforços conjunts de tots els nens. La mestra els preguntarà què podem dir-los als nostres pares, com podem posar-ho, com saludar-los i acomiadar-nos d'ells, etc.</p> <p>A cada boix se li assignarà una lletra, i seran lliures de triar les paraules que vulguin saber i com decorar les seves pàgines, perquè puguin prendre la iniciativa de participar en activitats i prendre decisions independents. Aquest llibre passa per un estudiant diferent cada dia, i tots diran al mestre el que van escriure i quines lletres han escrit, davant de la resta dels companys de classe. Una vegada que tots els alumnes hagin participat, el diccionari passarà a formar part de la col·lecció a la biblioteca de la nostra classe perquè puguin veure'l novament i consultar-lo tantes vegades com els sigui necessari.</p>
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Carpeta amb fonguis per a poder arxivar les diferents lletres que creïn. - Cartolina. - El pare i la mare, juntament amb el seu fill podran triar el que creuen que es necessita per a preparar la pàgina.

Activitat 11: Creem paraules!	
Duració	15 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula d'audiovisuals
Desenvolupament	Cada dia, després de l'exposició de l'alumnat que explicarà la lletra que li ha tocat, la paraula que ha escrit al costat de la seva família i com ha realitzat la decoració de la seva pàgina, l'alumnat tractarà de compondre la paraula triada tant en català com en caló, mitjançant lletres mòbils
Material	- Lletres mòbils

Activitat 12: BANDERA CALÓ!	
Duració	20 minuts
Distribució dels alumnes	Individual
Lloc	Taules de treball
Desenvolupament	De la mateixa manera, els estudiants seran responsables de divulgar la informació trobada als seus companys de classe. La seva idea és que mostrin la bandera nacional i expliquin el significat de cada element: el blau representa el cel, el verd representa el camp i les rodes representen la llibertat dels gitanos. Pintarem en el racó de plàstica, en petits grups, perquè tots els estudiants passin a través d'ella i usem els colors de la bandera gitana per a dibuixar la nostra pròpia bandera amb els dits, perquè a més de ser molt cridanera per als estudiants, també ajuda a promoure la coordinació del moviment de les mans i els dits (habilitats motores fines).

Material	<ul style="list-style-type: none"> - Bandera caló per pintar - Colors vermell, verd i blau
-----------------	--

SESSIÓ 8: La música expressa tot allò que no pot dir-se amb paraules i no pot quedar en silenci. Que el cos sigui l'instrument i el llenguatge el flamenc!

Activitat 13: Música caló i taller d'instruments	
Duració	9-10 minuts per alumne
Distribució dels alumnes	Individual
Lloc	Aula de plàstica
Desenvolupament	<p>El boix o boixa responsable de buscar informació del folklore caló, explicaran coses sobre aquest tema, com el tipus de música típica, els instruments que la caracteritzen, etc. Per tant, amb l'ajuda dels pares, realitzarem un taller perquè els nens facin castanyoles ells mateixos. Les famílies de les boixes gitanes també han de participar, perquè a més d'interactuar amb altres famílies, a poc a poc els encoratjarem a participar en el centre. Els pares seran responsables del tall de cartó que simularan castanyoles. Després d'això, els estudiants dibuixaran les seves pròpies castanyoles i decoraran les seves cobertes amb les seves preferències, com per exemple amb boles que imiten talps, molt característics dels romanís. Perquè sonin, els pares usaran silicona calenta per a pegar les plaques a l'interior. Finalment, posaran una corda dins del cartó per a agafar-los com a castanyoles reals. Quan tinguin totes les castanyoles, jugarem a diferents jocs, en els quals hagin de seguir el ritme o repetir un ritme.</p>
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Silicona calenta. - Retoladors de colors. - Gomets de colors. - Cartró. - Cordes.

	- Plaquetes d'alumini.
--	------------------------

SESSIONS 9 i 10: La gastronomia caló

Activitat 14: Descubrim els aliments calós!	
Duració	20 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula de treball
Desenvolupament	Estudiarem la cuina típica gitana. A aquest efecte, els preguntarem què saben sobre el menjar gitana, què els agrada més i si sabran cuinar algun plat típic. Posteriorment, els estudiants als quals els hagi tocat aquest tema, parlaran sobre els menjars típics dels romanís que van trobar amb les seves famílies i presentaran els diferents menjars.

Activitat 15: Creadors de receptes!	
Duració	40 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula de treball
Desenvolupament	Una vegada que els companys de classe hagin explicat les receptes que van trobar, els aconsellarem com preparar un d'aquests plats i preparar les nostres pròpies receptes en classe perquè puguem mostrar-los-hi a la nostra família. Decidirem conjuntament quina recepta fer mitjançant votació. Treballarem junts per a escriure els ingredients de la recepta perquè cada alumne pugui escriure alguna cosa. Treballarem junts per a crear una llista de compres per a comprendre quins aliments necessitem i escriure-la en la recepta. Per a la lògica matemàtica, el comptatge i el mesurament, indicarem la quantitat requerida de

	cada ingredient de la recepta, i després dividirem la recepta en diverses parts perquè funcionin en ordre.
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Folis de color o blancs - Llapis - Retoladors de colors

SESSIÓ 11: Pràctica de gastronomia.

Activitat 16: TIRA-LI PAPES!	
Duració	55 minuts
Distribució dels alumnes	Petits grups
Lloc	Menjador de l'escola
Desenvolupament	<p>En aquest cas, es realitzarà un seminari de cuina. Per a aquesta fi, necessitem la cooperació de la família, per la qual cosa, com assenyalem abans, és molt important que la família de les noies gitanes vingui. Abans del taller, col·locarem els ingredients perquè els alumnes els observin i manipulin durant el procés d'assemblatge per a ajudar-los a familiaritzar-se amb ells. Ens agruparem, i cada grup serà assignat a un pare o una mare, i ells explicaran conjuntament les receptes que vam fer en classe. Els ajudaran proporcionant-los ingredients, observaran com els pesen per a obtenir la porció necessària, etc.</p> <p>Després del taller, a l'aula, tots dibuixaran un dibuix del producte final i l'adjuntaran a la recepta feta prèviament.</p>
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Diferents ingredients de la recepta. - Utensilis per cuinar.

SESSIÓ 12: Treballem l'art dels romanís.

Activitat 16: Romancer caló	
Duració	30 minuts
Distribució dels alumnes	En gran grup
Lloc	Aula d'audiovisuals
Desenvolupament	<p>En aquesta activitat, estudiarem un poema de Federico García Lorca, una de les seves obres més importants: Romancer Gitano. Un dels temes involucrats en aquest treball és la cultura gitana. El poema que usarem és "Romanç de la Lluna". En primer lloc, a l'aula audiovisual, veurem un vídeo relacionat amb aquest poema. Després d'això, el mestre ho llegirà en veu alta novament, i discutirem els aspectes més rellevants i farem les següents preguntes: Qui apareix en aquest poema? Què va fer el nen? Una vegada que aquest poema ha estat analitzat, plantejarem un racó de pintura on tots han de plasmar la seva part favorita del poema com ells la imaginin i després el presentaran en classe. D'aquesta manera, permetrem que els estudiants comencin amb el gaudi i el gust de la poesia, i al mateix temps valorin el treball d'ells mateixos i dels seus companys</p>
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Poema de Federico García Lorca. - Vídeo d'aquest poema. - Folis en blanc o de colors. - Llapis - Colors per decorar.

Activitat 17: Petits artistes	
Duració	30 minuts
Distribució dels alumnes	Individual

Lloc	Aula de treball
Desenvolupament	<p>Quan busquem informació sobre pintors gitanos, demanarem a les família que a l'hora de buscar pintors gitanos espanyols, busquin dones, per a ressaltar el paper de la dona en l'art. La idea és que investiguin les seves vides i alguns treballs per a ensenyar-los a l'aula. Entre els treballs exhibits pels estudiants responsables d'aquest tema, se'ls demanarà que seleccionin els seus treballs favorits i els copiïn.</p> <p>Una vegada que s'acabin les nostres obres d'art, li explicarem que els pintors exhibeixen les seves pintures en museus importants i famosos, per la qual cosa penjarem aquestes pintures en el nostre propi museu, la nostra classe. D'aquesta manera, cada alumne pot publicar el seu propi treball, i pot visualitzar el treball de la resta dels seus companys de classe per a avaluar el seu propi treball i el dels altres.</p>
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Folis DIN-A3 en blanc o de colors. - Llapis - Colors per decorar.

SESSIÓ 13: FINAL DEL NOSTRE CAMÍ

	Activitat 18: HEM APRÉS TRTETS NOUS DE LA CULTURA GITANA!
Duració	60 minuts
Distribució dels alumnes	En petit grups
Lloc	Aula de plàstica
Desenvolupament	Com a activitat final, produïrem col·lectivament UN GRAN MURAL, que reflectirà tot el que hem après sobre la cultura romaní. Treballarem en grups, i cada grup involucrarà un dels temes establerts (música, menjars, art, costums i senyals d'identitat). Amb l'ajuda del mestre, cada grup capturarà el que

	han après en el mural, inclòs el treball realitzat a l'aula, com a banderes, art, receptes ... Una vegada que es completi el mural, el penjarem en el centre perquè altres estudiants d'altres classes puguin visitar-lo i aprendre sobre la cultura gitana com nosaltres.
Material	<ul style="list-style-type: none"> - Paper de mural - Pintures, ferraments, gomets, retoladors, ceres de color, etc

7.6. AVALUACIÓ

7.6.1. AVALUACIÓ DE L'APRENTATGE DELS ALUMNES

Els mestres duran a terme avaluacions contínues dels estudiants per a registrar dades sobre el progrés dels estudiants i les dificultats trobades en el procés d'aprenentatge. La tècnica principal que s'utilitzarà en el procés d'avaluació és l'observació, que ens ajudarà a comprendre el coneixement adquirit gradualment dels nens, a més del seu aprenentatge i ritme de treball. També, per a l'avaluació s'utilitzarà una rúbrica (annex 3) amb instruccions detallades, inclosos els objectius prèviament comentats en el projecte, per a verificar si s'han aconseguit els objectius.

7.6.2. AVALUACIÓ DE LA PROPOSTA D'INTERVENCIÓ

L'avaluació de la proposta d'intervenció es realitzarà utilitzant eines d'avaluació (com a diaris de classe i observacions), complementades amb la creació d'una rúbrica (annex 4) amb instruccions detallades, incloses algunes de les metes establertes en el pla. Això ho farà el mateix mestre al final del projecte.

8. REFLEXIONS FINALS

Després d'una anàlisi en profunditat de l'impacte dels fracassos i abandons escolars primerencs, les característiques dels romanís i la seva relació actual amb l'educació, es conclou que, per raons exposades en aquest treball, aquest grup minoritari és el protagonista d'aquest fenomen. Les seves característiques culturals han influït en aquesta

tendència a abandonar l'aula prematurament, la qual cosa afecta un futur menys agradable. No obstant això, les mesures i accions preses per les autoritats competents per a resoldre aquest problema són sempre les mateixes, però els noms són diferents, per tant, la taxa impositiva no es redueix, sinó que només es manté o fins i tot augmenta.

Tenint en compte aquesta situació i les dificultats que troben els alumnes romanís per a continuar estudiant i obtenir un títol de formació, s'ha considerat necessari desenvolupar un programa per a prevenir l'abandó escolar i donar el suport necessari als joves romanís exclosos i les seves famílies, mitjançant aquesta proposta que pretén que l'alumnat en general conegui els principals trets de la cultura gitana i d'aquesta manera, no solament coneguin el prejudicis i estereotips que s'han establert en la nostra societat, a més de brindar una motivació essencial als alumnes romanís que habiten les nostres aules. El propòsit és establir la integració educativa entre els joves, les famílies i els educadors, i brindar-los oportunitats per a conèixer noves oportunitats. Confiant en les seves característiques i diferències culturals, poden enfrontar els desafiaments de la nostra societat. Y, a més a més, aconseguir sensibilitzar a les famílies en relació a lo important que és que els seus fills tinguin l'oportunitat de seguir en el sistema educatiu. Treballar amb aquest àmbit també és important perquè la família és el pilar bàsic de la cultura gitana.

Aquesta proposta sorgeix arran de la falta d'interès i atenció a la cultura gitana en els centres escolars, punt que considero molt important per a la motivació dels alumnes romanís i, per tant, la prevenció de l'abandó escolar en el futur pròxim. Després de completar aquest projecte de grau i passar per aquests quatre anys d'experiència, he arribat a la conclusió que la cultura romaní s'ha oblidat en gran manera a l'escola. S'ha oblidat la importància d'incloure totes les cultures que coexisteixen a l'aula en les programacions, i no hi ha temps dedicat al coneixement d'aquestes. Per aquest motiu, l'alumnat romaní no sent que l'escola ho representi, la qual cosa unit a la discriminació que aquests sofreixen, dóna lloc a un alt percentatge de fracàs i abandó finalment.

En l'actualitat, ens enfrontem a un grup d'estudiants on preval la diversitat cultural. Per tant, és important que els mestres i tots els membres de la comunitat educativa siguin conscients d'aquesta realitat i facin que totes les cultures tinguin el seu lloc, es millori sobre el seu coneixement i tots els alumnes respectin les diferents situacions de cada

cultura. Per tant, d'acord amb aquesta proposta, el meu objectiu era proporcionar una solució a aquest problema i ajudar a difondre la cultura dels romanís des de l'etapa inicial de l'educació perquè es doni una inclusió total dels estudiants romanís, amb la resta de companys.

9. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Educación - Fundación Secretariado Gitano.
Recuperat de:
<https://www.gitanos.org/que-hacemos/areas/educacion/index.html>
- Diarimes. (28 de enero de 2020). L'abandonament escolar es va reduir l'any 2019 al 17,3%. Recuperat de:
https://www.diarimes.com/noticies/actualitat/2020/01/28/1_abandonament_escolar_reduir_any_2019_17_76030_1095.html
- Fundació Jaume Bofill. (2016) L'estat de l'educació a Catalunya.
Recuperat de:
https://www.fbofill.cat/sites/default/files/IB_67_web.pdf
- Casa Nelo (15 de maig del 2007). L'educació de la comunitat gitana.
Recuperat de:
<https://casanelo.blogspot.com>
- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. (Informe español 2013). Objetivos educativos europeos y españoles. Estrategia educación i formación 2020.
Recuperat de:
<https://www.educacionyfp.gob.es/inee/dam/jcr:5b7ee19b-7981-445b-886a-50070ba74ac3/objetivos20202013.pdf>
- Estadísticas de Educación.
Recuperat de:
<http://estadisticas.mecd.gob.es/EducaJaxiPx/Tabla.htm?path=/Formacionyml/EP A/Indi//10/&file=Indi01.px&type=pcaxis&L=0>
- Uv.es
https://www.uv.es/joguigo/valencia/Recerca_files/el_articulo_de_revision.pdf
- Revista Educación. Roca Cobo (2010) El abandono temprano de la educación y la formación en España. Recuperat de:
http://www.revistaeducacion.educacion.es/re2010/re2010_02.pdf

- Estrategia Nacional para la Inclusión Social de la Población Gitana en España 2012-2020. (s.f) Recuperat de:
https://www.gitanos.org/upload/98/25/ESTRATEGIA_NACIONAL_PARA_LA_INCLUSION_SOCIAL_DE_LA_POBLACION_GITANA_DEF.pdf
- European Comission. (2 d'octubre del 2017). Fichas temáticas del semestre europeo. Abandono escolar. Recuperat de:
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_early-school-leavers_es.pdf
- Fundación Secretariado Gitano. Informe anual 2013.
Recuperat de:
https://www.gitanos.org/upload/75/47/INFORME_FSG_2013.pdf
- Jóvenes y fracaso escolar en España (s.f) Recuperat de:
<http://www.injuve.es/sites/default/files/estudio-jovenesyfracasoescolar-completo.pdf>
- Currículum de Primària de les Illes Balears.
http://weib.caib.es/Normativa/Curriculum_IB/primaria_lomce/curriculum_valors_socials_i_civics.pdf
- Público (8 d'abril de 2014). Cultivar referentes y arrancar estereotipos: el pueblo gitano se abre paso en el sistema educativo. Recuperat de:
<https://www.publico.es/sociedad/abandono-escolar-cultivar-referentes-arrancar-estereotipos-pueblo-gitano-abre-paso-sistema-educativo.html>
- FAKALI Asociacion mujeres gitanas universitarias. Materiales educativos. (s.f)
Recuperat de:
<http://www.fakali.org/FLASH/Mara/files/5%20LAS%20MUJERES%20GITANAS.pdf>
- Blog Intef. La escuela también es gitana. (15 de junio del 2015).
Recuperat de:
<http://blog.intef.es/cniie/wp-content/uploads/sites/3/2015/07/La-Escuela-también-es-Gitana.pdf>
- Diario Europapress. (17 de diciembre del 2013).El fracaso escolar gitano es del 64%, frente al 13% de media. Recuperat de:
<https://www.europapress.es/sociedad/noticia-fracaso-escolar-gitano-64-frente-13-media-20131128112650.html>

10. ANNEXOS

ANEX 1. Missatge de Triana

MISSATGE URGENT

Benvolguts companys,

Sóc una nena anomenada Triana. Us escric aquest missatge ja que estic disgustada.

El motiu? Pertanyo a l'ètnia gitana, i a l'escola en la qual estudi i aprenc, mai parlen de la meva cultura i, a més, ningú sap res sobre ella!

Aquest fet a mi em sembla super injust perquè considero que és una cultura molt bonica, que tothom hauria de conèixer i estimar.

Per aquest motiu, us proposo el següent:

M'ajudaríeu al fet que els nens de la vostra escola coneguessin la meva cultura, explicant-los els trets més característics? Així seria una forma de donar a conèixer al món els meus costums, que la gent conegues la cultura gitana i la volgués tant com jo.

Que dieu? M'ajudaríeu?

Espero una resposta positiva a aquest missatge.

Moltíssimes gràcies,

Una abraçada molt forta,

TRIANA.

ANEX 2. Conte “Triana, la nena gitana”

<https://www.storyjumper.com/book/read/84908285/5edb862aa4332>

ANEX 3. RÚBRICA D'AVALUACIÓ DELS ALUMNES

	EXPERT	AVANÇAT	APRESENT	NOVELL
Respecta i estima els costums romanís.				
Mostra interès i entusiasme a l'hora d'aprendre nous continguts durant tot el projecte.				
Mostra respecte cap als seus companys i companyes i tolera les diferències entre els seus iguals.				
Respecta el torn de paraula.				
Treballa de manera cooperativa amb la resta dels companys.				
Mostra una escolta activa quan parla el mestre o qualsevol integrant del grup-classe.				
Interacciona amb els membres de la comunitat educativa que participen al projecte.				
Participa activament als debats i diferents activitats de la classe.				
Comparteix les seves opinions i experiències amb els altres.				
Pren iniciativa per a millorar la cooperació entre els membres del l'equip.				

S'esforça per complir les indicacions del mestre.				
Es preocupa pel benestar dels seus companys.				
Té cura del material.				
Relaciona els continguts apresos a l'aula amb la realitat.				
Té cura del medi ambient, reciclant els diferents materials utilitzats a les activitats.				
Exposa la seva temàtica de forma clara i ordenada en la presentació a la resta de companys a classe.				
Coneix i sap identificar al menys dos instruments característics dels romanís.				
Coneix menjars típics de a cultura estudiada.				
Comprèn i segueix els passos necessaris per elaborar una recepta de cuina.				
Sap identificar la bandera romaní.				

ANEX 4. RÚBRICA D'AVALUACIÓ DE LA PROPOSTA

	ACONSEGUIT	NO ACONSEGUIT
S'ha treballat amb un ambient participatiu i de confiança dins l'aula.		
S'han respectat els ritmes d'aprenentatge de cada alumne del grup.		
Les activitats s'han desenvolupat adequadament, tenint en compte les sessions i horaris proposats.		
Ha facilitat les interaccions entre els diferents alumnes de la classe.		
S'ha aconseguit la participació d'un bon percentatge de pares i mares tant en la cerca d'informació del projecte com en l'elaboració dels tallers realitzats.		
S'ha aconseguit un major grau d'integració i interacció de les alumnes d'ètnia gitana amb la resta de companys i companyes de classe.		
S'ha aconseguit la difusió de la cultura romaní entre l'alumnat.		
S'ha treballat la multiculturalitat mitjançant aquest projecte.		

S'ha aconseguit despertar interès en la resta dels alumnes del centre escolar.		
Es fàcil d'adaptar als diferents nivells de l'educació primària.		